

Stadslandbouw in de food deserts van Milwaukee

The Good Food Revolution

Op de eerste plaats is het verhaal van Will Allen een soort geschiedschrijving van stadslandbouw in de VS. Die loopt zeker een tiental jaren voor op Nederland. De urgentie waaruit hij voortkomt, is een andere: veel sterker dan in Nederland is die gekleurd door zorgen over voedsel rechtvaardigheid (*food justice*) en gezondheid. De aanleiding voor Allen was het gebrek aan de beschikbaarheid van vers voedsel voor veel stadsbewoners van Milwaukee, waarvan heel veel met Afrikaans-Amerikaanse wortels. *Blacks* hebben een 30% grotere kans op om aan een hartaanval te sterven dan blanken. De helft van elke in 2000 geboren *afro-american* zal diabetes type II ontwikkelen. Een op de zes Amerikanen zal enkele keren per jaar angst hebben niet genoeg te eten te hebben. Het

boek maakt indringend voelbaar hoezeer het slavernijverleden enerzijds de zwarte gemeenschap heeft verspreid over het land, en anderzijds *farming* lange tijd tot een besmet werkgebied heeft gemaakt voor zwarten die emplooi zochten. Het is eigenlijk nog pas onvoorstelbaar kort geleden dat de raciale scheiding tussen wit en zwart is opgeheven in de VS. Halverwege 19^e eeuw werd de slavernij formeel afgeschaft, in plaats daarvan kwam een *sharecropper* systeem, waarin de *black farmer* de helft van zijn opbrengst afstond aan de grondeigenaar. Dit systeem was zo mogelijk nog vernederender en ondraaglijker voor de zwarte gemeenschap dan het slaafdom. Velen zagen zich genoodzaakt om vanaf de jaren dertig van de 20ste eeuw, ten tijde van

the *Great Depression*, uit te zwermen over de VS. Dit staat bekend als de *Great Migration*, en leidde ertoe dat miljoenen zwarten uit het zuiden (Alabama, Mississippi) zich vestigden in het noorden. Velen vonden werk in de opkomende auto industrieën in steden als Detroit. De samenstelling van die steden onderging een metamorfose: de blanke bevolking, overwegend van Europese afkomst, voelde zich overweldigd door de toevloed van zwarten. Het leidde tot discriminatie en gettovorming. Ondanks dat konden zwarten in de industrie meer verdienen dan als boer, waardoor landbouw geen vanzelfsprekende beroepskeuze meer was. De teruggang van het aantal *black farmers* in de VS in de laatste helft van de 20ste eeuw is twee en half keer zo groot als die van het aantal blanke

Will Allen is een grote black man uit Milwaukee, US, die het heeft klaargespeeld om in ongeveer 20 jaar een groepje vervallen kassen uit te bouwen tot een epicentrum van stadslandbouw in de VS, waar grote bedrijven als Wall Mart graag miljoenen dollars aan doneren. In zijn nieuwste boek vertelt Allen in zijn eigen woorden de wording van zijn organisatie Growing Power, inmiddels actief in een dozijn andere Amerikaanse staten, en zelfs in het buitenland. In 2010 stond hij in het TIME 100 Magazine, als een van de 100 meest invloedrijke wereldburgers. Het boek is om meerdere redenen een eyeopener, en voor de Nederlandse context relevant. Het laat zien dat de betekenis voor en impact van stadslandbouw op stedelijke vitaliteit echt bevochten moet worden, en niet zomaar geregeld is of blijvend zal zijn. Het is mensenwerk, en vergt inzet, capaciteiten, visie en middelen. In de huidige euforie in Nederland over stadslandbouw en stedelijke voedsel wordt daar te gemakkelijk aan voorbij gegaan. Lees verder voor de *Good Food Revolution* in drie etappes.

boeren. Hun bedrijven zijn ook structureel kleiner: gemiddeld 52 ha respectievelijk 173 ha. Pijnlijk is ook te lezen hoezeer de ideologische oriëntatie van het nationale landbouw onderzoekstelsysteem schaalvergroting van blanke boeren in de hand werkte, en het voor kleinere boeren, waaronder relatief veel zwarten, steeds moeilijker maakte om het hoofd boven water te houden. Van de 900.000 zwarte boeren in de VS uit 1920 zijn er nu nog 18.000 over. De opkomende voedselindustrie leidde in de loop van de 20ste eeuw tot *food deserts* van ongekennde omvang: hele wijken waar het enige verkrijgbare voedsel bestond uit bewerkte producten bij benzinstations en soortgelijke winkels. In die context besloot

Wil Allen zijn landbouwachtergrond nieuw leven in te blazen. Notabene in Vlaanderen, waar hij begin jaren zeventig een aantal jaar als profbasketballer speelde, drong het tot hem door dat het verbouwen van voedsel en het gezamenlijk eten ervan een culturele rijkdom vertegenwoordigde die hij kende uit zijn jeugd, waar hij zijn vader hielp in zijn tuin, en zijn moeder in de keuken. In 1990 was hij een van de slechts 25 zwarte boeren in de staat Wisconsin. Hij teelde groenten op 40 ha, deels gehuurd en deels van zijn blanke vrouw. Toch was dit 'bijzaak': zijn geld verdiende hij in de eerste plaats als sales manager bij *Kentucky Fried Chicken*. Later werd hij vertegenwoordiger van huishoudartikelen van Proctor & Gamble. In 1993, op 43-jarige leeftijd, besloot hij het roer om te

gooien, en een vervallen kassencomplex midden in de stad Milwaukee van nog geen 0,8 ha aan te kopen en er een verkooppunt voor vers voedsel van te maken.

Geleidelijke groei door inkomens diversiteit

Will Allen laat zien hoe geleidelijk de ontwikkeling van een aantrekkelijk bedrijf gaat, en welke kleine stapjes daarvoor nodig zijn geweest. De eerste jaren verkocht hij zijn eigen groenten en die van de leden van de mede door hem opgerichte Coöperatie van Lokale Boeren op *Will's Roadside Market*. Die eerste jaren kon hij nauwelijks rondkomen, en was het punt van sluiten dichterbij dan van doorgaan. De oplossing bleek te bestaan in het aangaan van partnerschappen met uiteenlopende organisaties en het organiseren van diverse producten: van Market Baskets, waarin hij overproductie van de leden van zijn *Rainbow Farmer Co-op* samen met fruit van regionale groothandels voor een laag bedrag verkoopt aan de minder bedeelden uit de stad, tot educatieprogramma's voor rondhangende jeugd, tot de productie van wormencompost voor amateur en professionele tuinders. Daartoe sluit hij gaandeweg contracten af met supermarkten, bierbrouwerijen en andere bedrijven om hun organisch afval af te nemen. Zijn compost noemt hij *black gold*.

Rond 1999 krijgt de ontwikkeling van zijn bedrijf een zet door een ontmoeting met een jonge idealistische vrouw, Hope Finkelshtein. Samen creëren ze *Growing Power*, en positioneren ze zijn kassencomplex als een *community food centre*, een leer- en doecentrum voor educatie en empowerment rondom landbouw en vers voedsel. In retrospectief is het haast onmogelijk je voor te stellen dat hij pas dan, zes jaar na de start van *Will's Roadside Market*, begon te denken aan groenteproductie in de kassen die al die tijd vooral als verkoop outlet dienst hadden gedaan. Hij start met productie in het seizoen, en vervolgens ook in de winter, door te experimenteren met visteelt, kippenteelt en compostproductie in *hoophouses*, eenvoudige kassen van plastic die ook in de winter op temperatuur blijven voor groenteteelt, juist door slimme en intensieve combinaties van teelttechnieken. Door een veelvoud

aan inkomstenstromen, deels commerciële verkoop, deels projectgelden, weet *Growing Power* zich te ontwikkelen. Stap voor stap groeit Will Allen's perspectief door van de voorziening van *fresh food* naar een nieuwe *urban ecology*, die wijken transformeert. Partnerschappen met academici, waaronder Jerry Kauffman, een van de eerste Amerikaanse planologen die een nieuwe relatie tussen voedsel en stedelijke ontwikkeling voorzagen, zijn erg belangrijk geweest voor hem. Allen's meest recente uitdaging is die van een 5-verdiepingen hoge *vertical farm*. En hiermee omspannt *Growing Power* de gehele range van low-tech *social justice* stadslandbouw tot high-tech commerciële productie en consumptie. De geleidelijkheid van de ontwikkeling van *Growing Power* wordt ook weerspiegeld in de wonderlijke bescheidenheid van zijn visie voor over 100 jaar, die hij aan het eind van zijn boek beschrijft: landbouw is weer een gerespecteerde *job choice* voor zwarten, vers voedsel is overal gemakkelijk verkrijgbaar, en er zijn tientallen *urban farms* in elke stad. In het tempo waarin zijn activiteit zich ontvouwt, lijkt dat misschien al over 10-20 jaar realiteit. Ik veronderstel eerder dat over 100 jaar het hele stedelijke weef-

sel op andere leest is geschoeid, met een volledige andere fysieke stadsinrichting en organisatie van stofstromen.

Eco-effectief ondernemen

Op de derde plaats is zijn ontwikkelingsgeschiedenis interessant vanwege de primaire driver waaruit hij voortkomt. Die is in de eerste plaats het creëren van een gezonde voedingsbodem voor de sociaal-economische onderklasse, vooral zwarten, om betere keuzen in hun levens te kunnen maken. Het boek is doorspekt met schrijnende en ontroerende voorbeelden van mensen die vanuit uitzichtloze positie via zijn bedrijf perspectief in het leven hebben gekregen. Fundamenteel was steeds om mensen deelgenoot te maken van zijn verhaal, zijn bedrijf. Stenen gooierende hangjongeren, die aanvankelijk zijn kassen terroriseerden, heeft hij naar binnen gehaald, en maken nu deel uit van de *Youth Work Force*, die het terrein onderhoudt. *Growing Power* biedt een veilige context, waar de raciale, economische en culturele spanningen daarbuiten even ver weg zijn. De focus op toegevoegde waarde voor de omgeving, in plaats van op economische profit voor het bedrijf, is wat hem uiteindelijk geen windeieren heeft gelegd. Het is

wat we nu eco-effectief ondernemen zouden noemen. Karakteristiek daarvoor is ook dat een gezonde bodem zowel in landbouwkundig als in cultureel opzicht het vertrekpunt is voor Will Allen. Het blijkt dat het werkt, gaandeweg begint het vrucht te dragen.

In 2008 ontvangt hij een MacArthur prijs voor zijn creativiteit, toewijding en leiderschap, van \$ 500.000,-. Het stelt hem in staat door te bouwen. Inmiddels zoekt hij meerwaarde niet alleen voor klassieke doelgroepen als de zwarte gemeenschap, maar ook voor het bedrijfsleven. En daarin toont zich de verscheidendheid van de stadslandbouw beweging in de VS. In 2011 ontving *Growing Power* \$ 1.000.000 van supermarktgigant Walt Mart, om een *outreach* programma op te zetten in andere staten. Het leverde hem een storm van kritiek op: hij zou zijn huid aan de vijand verkwaselen, voortaan als schaaamlap voor het zo verfoeide dominante voedselsysteem dienen. *Food security* en *food justice* lijken zo onverenigbaar te zijn met business development en een geleidelijke omvorming van het *food system*. Will Allen pakt een ander perspectief: als de *big industry* bereid is substantieel te investeren in de beschikbaarheid van meer *fresh food* voor black americans, dan doet hij mee. In Nederland moeten we nog zien dat het groot-kapitaal zo substantieel investeert in een nieuwe toekomst.

De potentie

Het boek heeft een sobere stijl en is geschreven vanuit de ik-persoon – met de

hulp van ghost-writer Charles Wilson. Het is een pakkend ervaringsverhaal, met talloze concrete details en feiten – waar overigens geen bronverwijzing bij staat. Het bevat diverse voorbeelden van nieuwe bedrijvigheid die ontstaat of kan ontstaan rondom stadslandbouw. Sprekend daarvoor is het verhaal van de Compost Cab die nu in New York toert. Tegen betaling wordt organisch afval thuis opgehaald, en elders tot verkoopbare compost verwerkt. De belangrijkste kracht van het boek zit hem in het handelend vermogen van Will Allen. Hij vat een aantal van zijn belangrijkste leerpunten samen in kaders. Bij lange na geen uitputtende lijst, maar ze geven een indruk van wat hij als zwakke plekken beschouwt in de huidige ontwikkeling van stadslandbouw. Een daarvan betreft het mysterieuze *grit*. De letterlijke betekenis is steengruis: de figuurlijke betekenis is het vermogen om jezelf bij elkaar te houden en toch door te gaan ondanks tegenslag, zowel persoonlijk – Allen heeft 2 maal kanker gehad – als bedrijfsmatig. Doorzettingsvermogen, steeds weer opnieuw kijken naar mogelijkheden. Daarin zit naar mijn idee de kernwaarde van het boek, en ademt het de dezelfde blik verruimende en inspirerende sfeer als het bekende boek van Carolyn Steel, *Hungry City*. Wat *Hungry*

City doet voor onze visie op de samenhang tussen stedenbouw en voedsel, doet *The Good Food Revolution* voor ons beseft van ons eigen handelend vermogen: wij zijn het die het doen, het is aan ons om iets van de Good Food Revolution te maken. Allen's boek is een prikkelende *kick-ass* om dat dan ook maar te doen.

Gaston Remmers is lector 'eco-effectief ondernemen in een stedelijke omgeving', CAH Almere en directeur Bureau Buitenkans

www.growingpower.com Will Allen, met Charles Wilson. Gotham Books, 2012.

